

for a living planet®

”Aldri så galt at det ikke kan bli verre...”

**Sjøsikkerhet og oljevernberedskap
– erfaringer etter ”Server”**

WWF 7. mars 2007

Foto:

WWFs frivillige i aksjon under oppryddingen på Fedje © WWF / Nina Jensen

Utgitt av: WWF-Norge

Utgivelsesdato: 7. mars 2007

ISBN: 82-90980-18-3

Forfatter: Anne-Beth Skrede, Skipsfartsrådgiver, WWF-Norge
Nina Jensen, Marin rådgiver, WWF-Norge

Ansvarlig utgiver: Maren Esmark, Havmiljøkoordinator, WWF-Norge

Utgivelsen er støttet av: Wallenius Wilhelmsen Logistics

WWF Norway, Kr. Augustsgate 7A, Pb. 6784, St. Olavs Plass, 0130 Oslo, Norway

Alle WWFs publikasjoner er tilgjengelig på www.wwf.no under "Publikasjoner"

FORORD	4
INNLEDNING	5
Kort om oljevernaksjonen etter ”Server”-grunnstøtingen ved Fedje	6
”Server” har vist at strandsoneberedskapen i Norge er dårlig	7
WWFS FORSLAG TIL TILTAK FOR Å STYRKE NORSK OLJEVERNBEREDSKAP OG BEDRE SJØSIKKERHETEN	9
Et krafttak for oljevernutstyr og depoter er nødvendig	9
Seilingsleder må på plass langs hele kysten	11
Slepebåtberedskap og responstid – Har dere glemt vår viktigste forsikring?	12
Nødlosseutstyr for lastolje og bunkersolje må være raskt tilgjengelig	13
Nødhavner og strandsettingssteder må planlegges bedre	14
Økt satsing på forskning og utvikling	14
Lag beredskapsplan for ulykkesutslipp av ballastvann	14
Opprett beredskapsenhet for oljeskadde dyr	15
AVSLUTNING	18
KONKLUSJON	19

Forord

Denne rapporten er utarbeidet av WWF, 7. mars 2007 og legges fram for statsrådene i Fiskeri- og Kystdepartementet, Nærings- og Handelsdepartementet og Miljøverndepartementet.

WWF har i mange år arbeidet for å styrke sjøsikkerhet og oljevernberedskap. Mange av innspillene til Regjering og Storting, og mange forslag til tiltak, har vært fremmet i fellesskap med næringsorganisasjoner for brukere av havet.

WWF mener det er store mangler i norsk oljevernberedskap, både når det gjelder utstyr i depotene, slepebåtberedskap og trenede mannskaper. Det er behov for et kraftig løft, og det har det vært lenge. Skal vi ha en sjøsikkerhet og en oljevernberedskap som står i forhold til vår lange kyst, den økende miljørisikoen og de store konsekvensene uhell kan få, må det bevilges penger. Det er ikke nok å fokusere på forebyggende tiltak alene.

WWF har som kjent deltatt under oppryddingen av oljesølet etter forliset av lasteskipet "Server" ved Fedje, og fremmer her en del forslag til tiltak for å bedre oljevernberedskapen i Norge.

Risikoen avtar ikke selv om ett uhell allerede er skjedd. Nesten-ulykker skjer stadig langs norskekysten. La det ikke bli like ille en neste gang. God oljevernberedskap kan forhindre store skader, og er dermed en billig forsikring.

Innledning

Den rød-grønne Regjeringen har inntil uhellet med ”Server” ikke gitt en krone mer til oljevernberedskap enn sin forgjenger. Dette er i skarp kontrast til det Regjeringen proklamerte i Soria-Moria erklæringen og hva regjeringspartiene i opposisjon sa om behovene når det gjelder sjøsikkerhet og oljevernberedskap.

Soria-Moria erklæringen:

”Oljevernberedskapen må styrkes, og vi må gjøre mer for å unngå at uhell oppstår og får katastrofale følger”

”Regjeringen vil sikre en god slepebåtkapasitet med rask responstid langs hele kysten.”

All tenkelig forebygging ville ikke forhindre ”Server” i å gå på grunn, der grunnstøtingen synes å skyldes kombinasjonen dårlig sjømannskap, dårlig vær og dårlig hell. For å bedre sjøsikkerheten må vi selvsagt satse på forebygging, - men noen ulykker skjer til tross for forebyggende tiltak. Derfor trenger vi en god oljevernberedskap. Dersom oljevernberedskapen skal være på et forsvarlig nivå må det legges penger på bordet!

Forskipet til ”Server” før lossing. Foto: Nina Jensen

Kort om oljevernaksjonen etter ”Server”-grunnstøtingen ved Fedje

Lasteskipet ”Server” grunnstøtte ved Fedje 12. januar 2007. Det tjuer år gamle, kypriotiskregistrerte skipet hadde 585 tonn tung bunkersolje og 72 tonn diesel ombord. Mannskapet på 25 ble evakuert, og ingen kom til skade. Sent samme kveld brakk skipet i to. Forskipet ble slept til nødhavn, og tømt for olje. Akterskipet ble liggende på grunn, og etter to måneder er det fremdeles uklart om det er mer olje igjen i skipet. Det antas at akterskipet fremdeles kan inneholde 30 – 50 tonn bunkersolje. Dette blir ikke avklart før om et par uker, når det skal gjøres forsøk på nødlossing. Det er antatt at rundt 370 tonn tung bunkersolje (type IFO 380) lekket ut. Oljesøllet spredde seg over en avstand på 170 km.

Søndag 14. januar ba Kystverket WWF om å mobilisere våre frivillige, og vi har deltatt med et tjuetalls frivillige hver dag under hele opprydningen, og totalt med 130 personer. WWFs frivillige har bidratt i oppsamlingen av rundt 230 tonn oljebefengt masse på Fedje – og WWF får svært gode tilbakemeldinger fra både Fedje Kommune, Kystverket, aksjonsledelse og IUA (interkommunalt utvalg mot akutt forurensing) om at vår innsats er nødvendig og at våre frivillige gjør en skikkelig jobb.

WWFs frivillige oljevernere under opprydningsaksjonen på Fedje. Foto: Alexander Sletten.

Til sammen i aksjonen er det hittil tatt opp ca 550 tonn oljeholdig masse på land og 180 tonn emulsjon fra sjø, samt at det er nødlosset 200 tonn bunkersolje fra skipet. Det er hittil gått med rundt 4.500 dagsverk i strandsoneoppryddingen.

”Ren kyst! – WWFs frivillige oljevern” er WWFs prosjekt for opplæring av frivillige i oljevernberedskap og praktisk strandsanering etter oljesøl. Det er opprettet en database over frivillige som har gjennomgått opplæring, og som kontaktes ved et uhell. Prosjektet er utviklet for å styrke oljevernberedskapen i Norge gjennom ny kapasitet og nye ressurser, og fordi opplæring av frivillige i praktisk strandsanering ikke fantes i Norge. Kurset er utviklet i samarbeid med NordNorsk Beredskapssenter og i dialog med Kystverket, og det første kurset ble holdt høsten 2005. Til nå har WWF trent opp 150 frivillige oljevernere. – Mange av disse har deltatt under opprydningen på Fedje. Vi har over 300 personer på venteliste for fremtidige kurs.

Det antas at aksjonen vil pågå fram til sommeren, selv om grovsaneringen antas å være slutført til påsketider. Kystverket mente å ha nok mannskaper fra kommunene og IUA til å gjennomføre oppryddingsarbeidet fra midten av februar, og vi ble derfor i samråd enige om å dimettere WWFs frivillige fra 15. februar. Fedje Kommune var imidlertid ikke enig i at det ikke var behov for våre frivillige, og ba Kystverket om å få beholde WWFs frivillige et par uker lenger. WWF organiserte derfor bistand fra frivillige på Fedje i enda noen uker, og avsluttet 4. mars. Etter avtale med Kystverket skal WWF delta under sluttbefaringen.

”Server” har vist at strandsoneberedskapen i Norge er dårlig

Det har vært rettet mye kritikk mot Kystverket for å bruke lang tid på å komme i gang med oppryddingen etter oljesølet fra ”Server”. Det var svært dårlig vær i området de første dagene etter oljesølet, og derfor svært vanskelig og til dels direkte farlig å sette i verk en del tiltak. Det er likevel klart at mye kunne vært gjort, dersom forskjellig utstyr var raskere tilgjengelig, og dersom tilstrekkelig beredskapsmannskaper ble brukt riktig. Kystverket burde prioritert å sende folk fra aksjonsledelsen til Fedje, for eksempel beredskapsdirektøren, fagfolk og infoansvarlig, for å forklare lokalbefolkningen og media hva som kunne gjøres – og hva som ikke kunne gjøres på grunn av været, samt hjelpe til med å komme i gang. WWFs mobilisering av våre frivillige var vel så rask; Vi mottok beskjed fra Kystverket om mobilisering søndag 14. og var i gang med opprydding tirsdag 16. (mandag 15. var været for dårlig).

I Norge er fokuset plassert på utstyr til sjøs og profesjonelle mannskaper, mens kapasiteten til å gjennomføre effektiv strandsanering er ganske dårlig. Når oljen har havnet i fjæra er det i første rekke tilgang til mannskaper som er den begrensende faktor for effektiviteten til oppryddingsarbeidet. Tilgangen på trenede oppryddingsmannskaper i Norge er langt fra god!

”Server”-forliset viste at mange kommuner innenfor de berørte IUA fikk oljesøl og behov for strandrenseaksjoner. Kun på Fedje kom strandrenseaksjonen raskt og ordentlig i gang, ikke minst takket være WWFs frivillige oljevern. I Austrheim skjedde ingenting på flere dager, etter at aksjonen

på sjø var avsluttet (arbeid med lenser), verken når det gjaldt å barke oljetilgrisede områder, eller iverksette opprydding. – Grunnen til dette er ennå noe uklar, men det er på det rene at mangel på mannskaper og svikt i organiseringen av de som var tilgjengelige førte til at strandsaneringen uteble. Dette medførte selvsagt at det ble mye å ta igjen.

Det antas at oppryddingsaksjonen etter ”Server”-forliset vil pågå til sommeren. Kostnadene er forventet å minst passere kostnadene for oppryddingen etter oljesølet fra ”Rocknes”, som beløp seg til rundt 135 millioner kroner. Også oppryddingen etter ”Rocknes”-forliset synliggjorde behovet for økte ressurser i form av kompetente mannskaper og materiell som kan bidra til å styrke denne delen av beredskapen. Selv om forurenser i prinsippet skal betale for skaden, vet vi at den norske staten får en del av regningen. God oljevernberedskap kan forhindre store skader, og er dermed en billig forsikring.

Vi vet av erfaring at et oljeutslipp i sjøen kan få enorme konsekvenser. ”Exxon Valdez”, ”Erika” og ”Prestige” er triste eksempler på hvor galt det kan gå, og hvor kostbart det er når det går galt. De fleste kystsamfunnene er avhengige av et rent og produktivt hav. Kystnæringene vil ikke bare rammes av de direkte følgene av oljeforurensing. - Erfaringer viser at de største økonomiske konsekvensene kommer som følge av markedssvikt på lengre sikt. To år etter ”Prestige”-ulykken var arbeidsledigheten i fiskeriene fremdeles over 20 prosent og de totale kostnadene estimert til formidable 40 milliarder kroner.

De frivillige gjorde en fantastisk innsats under oppryddingsaksjonen. Foto: Alexander Sletten.

WWFs FORSLAG TIL TILTAK FOR Å STYRKE NORSK OLJEVERNBEREDSKAP OG BEDRE SJØSIKKERHETEN

Et krafttak for oljevernutstyr og depoter er nødvendig

WWF mener det er behov for en kraftig styrking av oljeverndepotene, med 150 millioner kroner som strakstiltak. Allerede i 2001 anslo Statens Forurensingstilsyn, SFT at nødvendige strakstiltak for å oppgradere oljeverndepotene ville koste rundt 100 millioner kroner. Dette var fordelt på 60 millioner for utskifting av utstyr - spesielt oljelenser, og 40 millioner for opplæringstiltak av beredskapsmannskaper.

Kystverkets rapport av 21. oktober 2005 ”Status beredskapsmateriell oljevern i forhold til anbefalt beredskapsnivå – Beskrivelse av materiellstatus for oljevernutstyr og annet beredskapsmateriell innen statens oljevernberedskap med forslag til investeringsplan for perioden 2006 – 2010” ble i februar endelig frigjort fra 16 måneders hemmelighold. Det at Fiskeri- og Kystdepartementet valgte å unndra denne rapporten fra offentligheten, er selvsagt helt uhørt, og det forteller i seg selv svært tydelig at her står det dårlig til. Og, ja, - det gjør det! Kystverket fastslår at det er behov for minst 260 millioner kroner innen 2010, for å komme opp på anbefalt beredskapsnivå. 150 millioner kroner som WWF mener må til som strakstiltak, tilsvarer det som i rapporten anbefales bevilget for i fjor og i år, samt gjenopprettingen av depotet på Fedje. Og det koster mer jo lenger en venter...

Kystverkets rapport er i stor grad bygd på SFTs vurderinger av behovet for beredskapsutstyr fra 2001, og har ikke tatt høyde for utviklingen i risiko, med for eksempel den enorme økningen i oljetransport fra Russland, både i nord og gjennom Skagerrak. Økt petroleumsaktivitet medfører økt skipsfart, og øker også risikoen i seg selv. Derfor mener WWF at 260 millioner kroner er et forsiktig estimat.

Depotene er dominert av gammelt og mangelfullt vedlikeholdt utstyr, noe som kommer klart frem i Kystverkets rapport. Ca 35.000 meter (av totalt 40.000 m) av oljelensene som finnes ved de statlige oljeverndepotene er produsert for over 20 år siden. Noe av dette har fått en viss oppgradering, men er fremdeles basert på tung manuell håndtering – noe som også tar lang tid. Utstyret må snarest oppgraderes. Med dagens utskiftningstakt (budsjetterte midler) vil det ta over 60 år før utstyret i depotene er oppgradert. Det er bevilget penger for at utstyr for nødlossing av bunkersolje skal utplasseres på 9 av depotene (12 millioner kroner bevilget av forrige regjering). Utstyret skal visstnok være bestilt for et par av depotene, men er ikke på plass ennå.

Stortinget behandlet Stortingsmelding nr 14 (2004-2005) ”På den sikre siden – sjøsikkerhet og oljevernberedskap” i mai 2005. Om oljeverndepotene, sa Samferdselskomiteen blant annet følgende i sin behandling;

”Komiteen mener det er nødvendig med en oppgradering av depotene, og ber Regjeringen legge fram en egen sak om å gjenopprette Fedje som et eget hoveddepot. Komiteen ber Regjeringen om at det i tillegg til depot for nødlosseutstyr for lastolje i Stavanger, Ålesund, Bodø og Hammerfest, må opprettes slikt depot for Sør-Østlandet.”

Det er gledelig at Regjeringen, som lenge har snakket varmt for gjenoppbygging av hoved-depotet på Fedje, endelig har vedtatt at det skal på plass igjen. Dessverre vet vi at et depot på Fedje kunne spart mye opprydding og mange sjøfugler.. Men bedre sent enn aldri! Vi forventer at depotet på Fedje blir et eksempel på hvor bra det skal bli i alle depotene: med moderne og nok utstyr, både til aksjon på sjø og i fjæra!

Utstyr for strandsanering er mangelvare i depotene. På Fedje tok det en uke før helt enkelt, men nødvendig utstyr som små spader var på plass. Verneutstyr som pustevern og hansker må skaffes. Nødvendig vernebekledning må være tilgjengelig til mer enn totalt 1000 personer, som i dag. Det må være bark og andre absorbenter klar til bruk.

Alle kommuner må ha noe å hjelpe seg med! Det gjelder selvsagt ikke bare kystkommunene. Alle kommuner i Norge har en tilknytning til innsjøer, vassdrag og sjø. Oljeutslippet i Glomma fra Borregaard-fabrikken ved Fredrikstad i mars 2006, viser behovet for beredskap også i elver og vassdrag. En hver kommune må sørge for å ha en ”startpakke” med nødvendig utstyr for å komme i gang, mens en venter på at beredskapsorganisasjonen skal få forflyttet utstyr og mannskaper. Dette kan være en container med blant annet enkelt strandrenseutstyr, vernebekledning, bark og andre absorbenter og et lensesystem. Den regionale beredskapsorganiseringen i 34 interkommunale utvalg mot akutt forurensing, IUA, er for stor til å komme raskt i gang. Og det er langt mellom de 15 hoveddepotene og 10 mellomdepotene langs kysten. Kanskje er det på tide å korte ned på avstanden, ved å opprette flere depoter.

Kystverket må i tillegg ha tilgang til utstyr og fartøyer for å ivareta hele operasjonskjeden på raskeste måte. Kystverkets oljevern fartøyer er viktige, men få og gamle. Det er behov for å få på plass en fornyingsplan for fartøyer i oljevernberedskapen.

Forslag til tiltak:

- Oljeverndepotene må oppgraderes, 150 millioner kroner som strakstiltak
- Den inntil nylig hemmeligholdte rapporten fra Kystverket av 21. oktober 2005 ”Status beredskapsmateriell oljevern i forhold til anbefalt beredskapsnivå” må tas på alvor! Det vurderes her at det er behov for minst 260 millioner kroner innen 2010. Gjenopp-rettingen av hoveddepotet på Fedje var da ikke med i beregningen, men anslått til 20 millioner kroner i investeringskostnader. WWF mener 260 millioner er et svært forsiktig estimat. - 150 millioner tilsvarer det vurderte behovet for 2005 – 2007, samt kostnadene for hoveddepot på Fedje. Vi gjør oppmerksom på at beløpet *ikke* inneholder utgifter til annen beredskap, som oppgradering av slepebåtberedskapen.
- Utskifting av gamle oljelenser må startes omgående
- Utstyr for strandsanering må være på plass i depotene
- Kystverkets oljevern fartøyer er få og gamle. Fornyingsplan må på plass
- Alle kommuner må ha utstyr til å komme raskt i gang med en oppryddingsaksjon, - en ”startpakke”
- Verneutstyr for mannskapene må oppgraderes og suppleres med pustevern, redningsvester, hansker og vernebekledning
- Opplæring og kompetanseheving av mannskaper tilknyttet depotene må prioriteres
- Ordningen der IUAene kan søke om statlige midler til dekning av opplæring, øvelser og utstyr må gjeninnføres
- Hoveddepotet på Fedje må raskt på plass, og bli et eksempel på hvor bra det skal bli!
- For å sikre tilgang på kompetente frivillige, må tiltak som WWFs *Ren Kyst!* gis støtte. For to millioner kroner kan WWF sørge for opplæring av 200 – 300 frivillige i året, opprettholde database over frivillige, sørge for mobilisering ved et uhell, samt utplassere utstyrscontainere til bruk i både opplæringen og strandoppryddingsaksjoner. WWF er den eneste organisasjonen i Norge som gjennomfører slike kurs for frivillige, og som kan stille med trenede frivillige i en oljevernaksjon – Noe vi har vist på Fedje etter oljesølet fra M/S ”Server”

Seilingsleder må på plass langs hele kysten

Skipsfart står for den største miljørisikoen når det gjelder faren for oljesøl på norsk kystlinje.

Det mest effektive virkemiddelet for å sikre kysten mot oljesøl, er å sørge for at skipene må seile langt fra land. På den måten får beredskapsorganisasjonen bedre tid til å mobilisere og hjelpe skip i nød, og dermed avverge at skip går på grunn. Ved å ha påbudte separasjonsfelt, hindrer en at motgående trafikk kolliderer. En kyststat har ikke anledning til å innføre reguleringer for internasjonal skipsfart utenfor eget territorialfarvann. I Norge betyr dette at dersom vi vil ha reguleringer utenfor 12 nautiske mil fra kysten, må vi søke FNs sjøfartsorganisasjon, IMO om godkjenning for slike tiltak. WWF har

lenge kjempet for at Norge skal søke IMO om å få opprette obligatoriske seilingsleder og separasjonssoner for internasjonal skipstrafikk langt utenfor territorialfarvannet langs norskekysten.

Med WWFs hjelp er seilingsledene fra Røst til Vardø plassert i akseptabel avstand fra kysten. Selv om Regjeringen påstod at seilingsledene skulle legges ca 30 nautiske mil fra kysten, kunne WWF avsløre at i søknaden til IMO var ledene lagt mye lenger inn; - Helt inn på 14 nautiske mil utenfor Ingøy i Finnmark. Sammen med Norges Fiskarlag fikk vi Fiskeridepartementet til å snu, og legge ledene lenger ut. Seilingsledene langs kysten i nord er nå altså godkjent i IMO, og tiltaket kan iverksettes allerede i 2007.

Stortingsmelding nr 14 (2004-2005) signaliserte at det skal søkes om seilingsleder for Vestlandet etter at seilingsleden utenfor Nord-Norge ble godkjent av IMO. Regjeringen setter nå i gang med en ny helhetlig forvaltningsplan for Norskehavet, og WWF forventer at seilingsleder fra Lofoten og sørover er ett av tiltakene for skipsfarten i denne planen.

Forslag til tiltak:

- Det må etableres seilingsleder fra Lofoten og sørover langs hele kysten.
- Seilingsledene legges langt ut fra kysten til 30 – 50 nautiske mil, for å sikre miljø og naturressurser, unngå konflikter med fiskeriaktivitet og ivareta krav til responstid
- Trafikkseparasjon innføres
- AIS –systemet (automatisk identifisering av skip) bygges ut med flere og bedre mottaks- og landstasjoner som sikrer at ledene kan legges langt nok ut fra kysten.

Slepebåtberedskap og responstid – Har dere glemte vår viktigste forsikring?

For å sikre kysten, miljøet og næringene som er avhengige av et rent hav, må evnen til å respondere og aksjonere når uhellet er ute, være god. Det innebærer overvåking av skipstrafikken, og en nasjonal slepebåtberedskap som er dimensjonert etter risiko. Slepebåter må kunne være raskt på plass når et skip er i nød eller har behov for assistanse. WWF mener 6 – 12 timers responstid for å nå fram med assistanse til skip i nød, må være maksimum langs hele kysten.

I 2003 tok Regjeringen, etter press fra nærings- og miljøorganisasjoner til slutt ansvar, og opprettet statlig slepebåtberedskap i Nord-Norge. Tre slepebåter dekket vinterstid havområdet mellom Røst og Vardø, en geografisk avstand på over tusen kilometer. Etter bare fire måneder med erfaring fra denne beredskapen, konkluderte Fiskeri- og kystdepartementet at det bare skal være to slepebåter i sommerhalvåret (april – oktober) til tross for at miljørisikoen er større i sommerhalvåret.

I januar 2006 la Kystverket fram rapporten "Nasjonal slepebåtberedskap", med forslag om oppretting av statlig slepebåtberedskap flere steder langs norskekysten, til en pris av 350 millioner kroner årlig, samt investeringskostnader på 75 millioner kroner. Denne rapporten er hittil ikke blitt fulgt opp med verken penger eller tiltak. WWF har etterlyst oppfølgingen av denne rapporten siden den kom, senest under høringen om statsbudsjettet for 2007 i Transport- og Kommunikasjonskomiteen, november 2006.

Rask tilgang på slepebåter er vår viktigste forsikring mot at skip havner i fjæra etter å ha fått problemer. God slepebåtkapasitet i området forhindret ikke "Server" i å gå på grunn. - Likevel viser all erfaring at slik assistanse til skip i nød er en billig forsikring mot både tap av liv og stor miljøskade. WWF mener det må være et statlig ansvar å forhindre tap av liv og store miljøødeleggelser. Derfor må det også være statens oppgave å sikre at Norge har en god slepebåtberedskap.

Forslag til tiltak:

- Staten må sikre at det alltid er tilstrekkelig slepebåtkapasitet
- Samtlige slepebåter må ha nok slepekraft til å håndtere store tankere
- 6-12 timers responstid for assistanse til skip i nød langs hele kysten
- Rapporten "Nasjonal slepebåtberedskap" av 18. januar 2006 må graves frem fra skuffen, og foreslåtte tiltak må iverksettes

Start med å etablere statlig slepebåtberedskap på Sørlandet i løpet av 2007

Nøddosseutstyr for lastolje og bunkersolje må være raskt tilgjengelig

2/3 av alt fraktet gods i norske farvann er petroleumsprodukter. I dag finnes det utstyr for nødlossing av lastolje i Stavanger, Ålesund, Bodø og Hammerfest. Sørøstlandet er i dag uten slikt utstyr. Nøddosseutstyr for krisetømming av tankskip må være tilgjengelig langs hele kysten innen rimelig tid.

Utstyr for nødlossing av bunkersolje er bestemt utplassert ved 9 av hoveddepotene. Anskaffelse av slikt utstyr er så vidt påbegynt, og ennå ikke på plass på noe av de planlagte stedene. Nødvendig utstyr må være raskt på plass, innen 6 - 12 timer.

Forslag til tiltak:

- Nøddosseutstyr for krisetømming av tankskip må være tilgjengelig langs hele kysten innen rimelig tid, 12 – 24 timer
- Nøddosseutstyr for bunkersolje må være tilgjengelig langs hele kysten med en responstid på 6 – 12 timer

Nødhavner og strandsettingssteder må planlegges bedre

Lokalisering av nødhavner og strandsettingssteder for skip i nød, må koordineres bedre med lokal kunnskap, oversikt over sårbar natur, eksisterende verneområder, næringer, og med den kommende marine verneplanen. Miljøhensyn må veie tyngre enn hvorvidt det praktisk er enkelt å strandsette en stor forurensingskilde.

Forslag til tiltak:

- Planer for plassering av nødhavner og strandsettingssteder gjennomføres i samarbeid med lokale instanser, fylkenes miljøvernmyndigheter og næringsliv
- Planene må ta særlig hensyn til etablerte verneområder og den kommende marine verneplanen

Økt satsing på forskning og utvikling

Utstyr og oljelensere som kan takle høye bølger, tåle ising og kulde, og håndteres i mørke og dårlig sikt er mangelvare i dag. Det må satses på, og tilrettelegges for utvikling av slikt utstyr. Videre er det behov for å øke kunnskapen om ulike oljetyper, hvordan disse reagerer i sjøvann ved ulike temperaturer, og hvilke tiltak som best kan håndtere disse. - Det er positivt at Regjeringen har lagt til rette for slik kunnskapsøkning ved støtte til prosjekter for å teste ut forskjellige oljetypers oppførsel på vann.

Området som er viet minst oppmerksomhet, og der behovet for ny teknologi og nye løsninger trolig er størst, er i strandsonen når oljen har kommet inn i fjæra. Her er det fremdeles bare bømme og spade som er hovedverktøyet...

Forslag til tiltak:

- Øk støtten og tilrettelegg for FOU innen utvikling av teknologi og løsninger for oljeberedskap i strandsonen.

Lag beredskapsplan for ulykkesutslipp av ballastvann

Til enhver tid transporteres flere tusen arter i ballasttanker verden over. Når skip tar inn last, slippes ballastvann ut. Når fremmede arter som bakterier, alger, fisk og krepsdyr slippes ut på nye steder, kan de skape økologiske, økonomiske og sosiale katastrofer. Fremmede arter er bortimot umulige å fjerne fra økosystemet. Skadene kan dermed bli uopprettelige.

Norge vedtok å ratifisere IMO's konvensjon om skips ballastvann like før jul i 2006. Norske forskrifter er ennå ikke ferdig utarbeidet. Miljøvernministeren har tidligere sagt at det skal utarbeides beredskapsplaner for tiltak mot akutt utslipp av ballastvann (som ved ulykker og forlis), og at hun anså

Kystverket som riktig instans for å ivareta dette. Beredskapsdirektøren for Kystverket har imidlertid ikke fått i oppdrag å forberede og utarbeide retningslinjer og planer for dette ennå. Trusselen om innføring av fremmede arter via skips ballastvann er altså ennå ikke tatt på alvor. Dette må på plass.

Forslag til tiltak:

- Plan for håndtering av trusselen fra spredning av fremmede organismer fra skips ballastvann ved ulykker/forlis etableres snarest, med blant annet planer for mottak av ballastvann

Opprett beredskapsenhet for oljeskadde dyr

WWF mener vi har en særlig forpliktelse til å rydde og rense oljetilgrisede leveområder for dyr raskt, og å ta kostnadene ved å fjerne oljesøllet fra pels og fjærdrakt. Rehabilitering og håndtering av oljeskadde dyr kan være vanskelig og tidkrevende, og det er stor mangel på kompetanse for å gjennomføre en forsvarlig håndtering.

Sjøfugl er spesielt utsatt og sårbar for oljesøl. Flere av sjøfuglbestandene langs kysten er allerede sterkt redusert som følge av overfiske som medfører matmangel. I tillegg vet vi at både klimaendringer, miljøgifter, habitatsforstyrrelser og bifangst i fiskeredsaker bidrar til denne nedgangen. Da får selv et lite oljesøl store konsekvenser for lokale bestander. Oter er et av de marine pattedyrene som også er svært sårbart for oljesøl i strandsonen.

I dag er det ingen statlig enhet eller avdeling som direkte har ansvar og kompetanse for innsamling og rehabilitering av oljeskadde dyr og særlig fugler, i forbindelse med uhell og oljesøl. Antallet oljeskadd og oljedød fugl etter "Server"-forliset er blant de høyeste vi har hatt etter oljesøl fra skip i Norge. Det antas at nærmere ti tusen fugl er omkommet som følge av oljesøllet. Dette er et svært høyt tall. Til sammenligning førte "Rocknes"-ulykken til at mellom to og fire tusen fugler omkom.

Hendelsen på Fedje har vist at det er totalt uoversiktlig hvem som har ansvaret for hva som skal gjøres med oljeskadde dyr og fugler. Mattilsynet sa "ut og skyt!", mens andre som mente å ha ansvar sa "ikke skyt". WWF forventer at det snarest klargjøres og lages retningslinjer for hvem som bestemmer hva som skal gjøres med oljeskadde dyr.

Til å begynne med trodde mange, inkludert WWF, at skaden på sjøfugl etter oljesøllet fra "Server" ikke var så omfattende. Men omfanget var altså langt verre enn antatt. Over 80 % av talte ærfugler på Fedje var tilgriset av olje. Andre arter som ble registrert med oljeskader rundt øya var blant andre toppskarv, havelle, alkekonge, gråmåse, lunde, lomvi og teist. Flere av disse er på den norske rødlisten over truede og sårbare arter. Som ventet er skadeomfanget størst ved Fedje og holmene på nordsiden. Generelt var det heldigvis uvanlig lite fugl i dette området da ulykken skjedde. Det var større

fuglemengder i Øygarden, og her var skadeomfanget uventet høyt. Det var det også på vestsiden av Austrheim. De fleste observerte ærfuglene var oljeskadde.

WWF fikk låne lokaler av Havstad-Tinn på Fedje, og opprettet raskt et mottak for oljeskadde fugler, i samarbeid med fuglerehabiliterings-organisasjonen, SWAN. Kystverket kom på banen etter noen dager og inngikk et samarbeid med SWAN, slik at rehabiliteringen av fuglene kom på plass. Likevel kom dette så pass seint på plass, at bare 35 fugler fikk muligheten for rehabilitering.

Vi mener at antallet hadde vært et helt annet om ikke Mattilsynet hadde oppfordret folk til å ta livet av fuglene, og det hadde blitt igangsatt aktivt søk og innsamling. Det er vanskelig for folk flest å vurdere om en fugl er kritisk tilgriset, eller om den lar seg rehabiliteres. – Det er mulig å rehabiliteres også svært tilgrisede fugler. Erfaringer fra rehabilitering i andre land viser at over 70 % av oljeskadd fugl lar seg rehabiliteres, og at det er lettest å gjennomføre det på de mest tilgrisede fuglene. Skyting av fugler medfører at andre fugler og dyr skremmes og stresses, og kan til og med føre til at flere fugler blir tilgriset under fluktforsøk. Kunnskapen om dette er mangelfull, og WWF mener personer hos ansvarlige myndigheter snarest må få økt sin kompetanse gjennom opplæring og kursing om dette.

Erfaringer fra ”Server” viser også at det er behov for retningslinjer om hvordan døde dyr og fugler skal mottas, registreres og håndteres. Dette var lenge uklart blant annet på Fedje, og det tok lang tid før det ble opprettet et sted å plassere død fugl. Om disse til slutt ble registrert, er fremdeles uklart.

Runde Miljøsender AS er i ferd med å bygge og etablere fasiliteter for rehabilitering av oljeskadde fugler ved fuglefjellet på Runde i Møre og Romsdal. Både Runde Miljøsender AS og SWAN kan bidra til kompetansebygging på dette feltet, - noe det er stort behov for.

Forslag til tiltak:

- Det må opprettes en beredskapsenhet/avdeling med ansvar for oljeskadde dyr. Denne bør være samlokalisert med Kystverkets beredskapsorganisasjon
- Beredskapsenheten skal planlegge og tilrettelegge for rask iverksettelse av tiltak ved hendelser som innebærer oljesøl til naturen, og sørge for utplassering av nødvendig utstyr for dette i tilknytning til oljevrakdepotene
- Ved hendelser som innebærer oljesøl til naturen, skal det opprettes mottak og iverksettes rehabilitering av skadde dyr
- Det må utarbeides retningslinjer for avlaving av sterkt skadde dyr
- Det må utarbeides retningslinjer for mottak, registrering og håndtering av døde dyr. Personer i IUA og hos myndigheter som kan bli involvert i spørsmål om oljeskadde dyr, og særlig fugler,

må gis opplæring og kunnskap om rehabilitering, og om hvilke avlivingsmåter som skal benyttes i ulike tilfeller

Avslutning

Norge forvalter noen av verdens største fiskebestander, og eksporterer fisk for vel 30 milliarder kroner i året. Fiskeri- og havbruksnæringen er avhengige av et rent hav og en god forvaltning av ressursene. Disse næringene sysselsetter direkte mer enn 50.000 personer, og er særlig viktige for bosetning og lokalt næringsliv. Reiselivsnæringen er voksende, og for lokalt reiseliv er det uten tvil fantastisk, ren natur som er produktet.

Norskekysten er gyte- og oppvekstområde for de største og kommersielt viktigste fiskebestandene våre. Forurensing fra petroleumsprodukter er spesielt skadelig for egg og larver, og kan få alvorlige konsekvenser for hele årsklasser av fisk. I tillegg til å huse over 150 fiskeslag, er norske havområder bosted for mange arter sjøpattedyr, otter og enorme sjøfuglkolonier med mer enn 40 forskjellige fuglearter. Mange av disse artene har Norge et spesielt ansvar for å ta vare på, både gjennom forskjellige konvensjoner og gjennom andre forpliktelser for å ivareta naturmangfold. Vi har ikke råd til å utsette vår fantastiske natur og dette skattekammeret av ressurser for mangelfull sjøsikkerhet og oljevernberedskap.

Norge har en av verdens mest fantastiske kystlinjer, og fiskeri- og havbruksnæringen er helt avhengige av et rent hav og en god forvaltning av ressursene. Foto: WWF-Norway/Frode Johansen.

Konklusjon

WWFs forslag til tiltak for å styrke norsk oljevernberedskap og bedre sjøsikkerheten

1) Et krafttak for oljevernutstyr og depoter er nødvendig

- Oljeverndepotene må oppgraderes, 150 millioner kroner som strakstiltak
- Den inntil nylig hemmeligholdte rapporten fra Kystverket av 21. oktober 2005 ”Status beredskapsmateriell oljevern i forhold til anbefalt beredskapsnivå” må tas på alvor! Det vurderes her at det er behov for minst 260 millioner kroner innen 2010. Gjenopp-rettingen av hoveddepotet på Fedje var da ikke med i beregningen, men anslått til 20 millioner kroner i investeringskostnader. WWF mener 260 millioner er et svært forsiktig estimat. - 150 millioner tilsvarer det vurderte behovet for 2005 – 2007, samt kostnadene for hoveddepot på Fedje. Vi gjør oppmerksom på at beløpet *ikke* inneholder utgifter til annen beredskap, som oppgradering av slepebåtberedskapen.
- Utskifting av gamle oljelenser må startes omgående
- Utstyr for strandsanering må være på plass i depotene
- Kystverkets oljevern fartøyer er få og gamle. Fornyingsplan må på plass
- Alle kommuner må ha utstyr til å komme raskt i gang med en oppryddingsaksjon, - en ”startpakke”
- Tilgangen til verneutstyr for mannskapene må sikres og suppleres med pustevern, redningsvester, hansker og vernebekledning
- Opplæring og kompetanseheving av mannskaper tilknyttet depotene må prioriteres
- Ordningen der IUAene kan søke om statlige midler til dekning av opplæring, øvelser og utstyr må gjeninnføres
- Hoveddepotet på Fedje må raskt på plass, og bli et eksempel på hvor bra det skal bli!
- For å sikre tilgang på kompetente frivillige, må tiltak som WWFs *Ren Kyst!* gis støtte. For to millioner kroner kan WWF sørge for opplæring av 200 – 300 frivillige i året, opprettholde database over frivillige, sørge for mobilisering ved et uhell, samt utplassere utstyrscontainere til bruk i både opplæringen og strandoppryddingsaksjoner. WWF er den eneste organisasjonen i Norge som gjennomfører slike kurs for frivillige, og som kan stille med trenede frivillige i en oljevernaksjon – Noe vi har vist på Fedje etter oljesølet fra M/S ”Server”

2) **Seilingsleder må på plass langs hele kysten**

- Det må etableres seilingsleder fra Lofoten og sørover langs hele kysten
- Seilingsledene legges langt ut fra kysten til 30 – 50 nautiske mil, for å sikre miljø og naturressurser, unngå konflikter med fiskeriaktivitet og ivareta krav til responstid
- Trafikkseparasjon innføres
- AIS –systemet (automatisk identifisering av skip) bygges ut med flere og bedre mottaks- og landstasjoner som sikrer at ledene kan legges langt nok ut fra kysten

3) **Slepebåtberedskap og responstid – Har dere glemt vår viktigste forsikring?**

- Staten må sikre at det alltid er tilstrekkelig slepebåtkapasitet
- Samtlige slepebåter må ha nok slepekraft til å håndtere store tankere
- 6-12 timers responstid for assistanse til skip i nød langs hele kysten
- Rapporten ”Nasjonal slepebåtberedskap” av 18. januar 2006 må graves frem fra skuffen, og foreslåtte tiltak må iverksettes
- Start med å etablere statlig slepebåtberedskap på Sørlandet i løpet av 2007

4) **Nøddosseutstyr for lastolje og bunkersolje må være raskt tilgjengelig**

- Nøddosseutstyr for krisetømming av tankskip må være tilgjengelig langs hele kysten innen rimelig tid, 12 – 24 timer
- Nøddosseutstyr for bunkersolje må være tilgjengelig langs hele kysten med en responstid på 6 – 12 timer

5) **Nødhavner og strandsettingssteder må planlegges bedre**

- Planer for plassering av nødhavner og strandsettingssteder gjennomføres i samarbeid med lokale instanser, fylkenes miljøvernavdelinger og næringsliv
- Planene må ta særlig hensyn til etablerte verneområder og den kommende marine verneplanen

6) **Økt satsing på forskning og utvikling**

- Øk støtten og tilrettelegg for FOU innen utvikling av teknologi og løsninger for oljevernberedskap i strandsonen. Det er fremdeles bare bømme og spade som er hovedverktøyet...

7) **Lag beredskapsplan for ulykkesutslipp av ballastvann**

- Plan for håndtering av trusselen fra spredning av fremmede organismer fra skips ballastvann ved ulykker/forlis etableres snarest, med blant annet planer for mottak av ballastvann

8) **Opprett beredskapsenhet for oljeskadde dyr**

- Det må opprettes en beredskapsenhet/avdeling med ansvar for oljeskadde dyr. Denne bør være samlokalisert med Kystverkets beredskapsorganisasjon
- Beredskapsenheten skal planlegge og tilrettelegge for rask iverksettelse av tiltak ved hendelser som innebærer oljesøl til naturen, og sørge for utplassering av nødvendig utstyr for dette i tilknytning til oljeverndepotene
- Ved hendelser som innebærer oljesøl til naturen, skal det opprettes mottak og iverksettes rehabilitering av skadde dyr
- Det må utarbeides retningslinjer for avliving av sterkt skadde dyr
- Det må utarbeides retningslinjer for mottak, registrering og håndtering av døde dyr. Personer i IUA og hos myndigheter som kan bli involvert i spørsmål om oljeskadde dyr, og særlig fugler, gis opplæring og kunnskap om rehabilitering, og om hvilke avlivingsmåter som skal benyttes i ulike tilfeller

for a living planet®

WWF arbeider for å stanse dagens naturødeleggelser og å skape en framtid der mennesker lever i harmoni med naturen, ved å:

- Verne mangfoldet av arter og økosystemer
- Sikre bærekraftig bruk av fornybare naturressurser
- Bekjempe forurensing og overforbruk av ressurser

WWF-Norge

Kristian Augustsgt 7A
P.b. 6784 St. Olavs plass
0130 Oslo
Norge
Tlf: 22 03 65 00

www.wwf.no
www.panda.org